

Oponentský posudok dizertačnej práce

Lucia Kvočáková:

Budovanie identity "slovenskej" moderny vo vzťahu k ideí čechoslovakizmu

I. Stručná charakteristika práce

Práca je zameraná na utváranie podoby (moderného) slovenského umenia v rámci prvorepublikového Československa, teda počas spolužitia Čechov a Slovákov v spoločnom štáte v rokoch 1918-1938. Profilovanie výtvarného umenia na Slovensku ako slovenského (dovtedy hornouhorskeho) v novom dvoj-národnom štátnom útvare tvorí základnú os práce s tým, že doktorandka ohraničuje tento problém ideou čechoslovakizmu. V štruktúre práce možno sledovať, ako sa doktorandka pokúša rozkrývať viaceré problematické momenty, a to nielen potrebu hľadania esenciálnej slovenskosti cez umenie a v umení v novom kontexte, ale aj aspekty tzv. kultúrnej hegemonie či asymetrických vzťahov Čechov a Slovákov v 1. ČSR.

II. Stručné celkové zhodnotenie práce

Práca má svoje kvality aj nedostatky. Rozhodne prispieva ku kritickej reflexii slovenského umenia po roku 1918 a k problematizácii pojmov ako slovenské, slovenskosť, čechoslovenské aj čechoslovanské. Viaceré kapitoly odhaľujú nové súvislosti, či už sa jedná o problém národnosti umelca (stať o Jaszuschovi) alebo problematiku "poslovenčovania" umenia/pamiatok cez Prahu. Za hlavný nedostatok práce považujem jej metodologickú nejasnosť, chýbajúce vytýčenie základných téz, absenciu náčrtu stavu bádania v úvode dizertačnej práce a tiež vyhodnotenie výsledkov výskumu v jej závere.

III. Podrobné zhodnotenie práce a jej jednotlivých aspektov

Dizertačná práca má už vo svojom názve viacero pojmov (identita, "slovenská" moderna, idea čechoslovakizmu), ktoré si vyžadujú určité zadefinovanie v zmysle následného používania v dizertačnej práci. Bezpodmienečne je potrebné vyjasniť nielen to, ako je doktorandkou chápaná identita "slovenskej" moderny, ale aj vysvetliť ideu čechoslovakizmu (nielen ju označiť za fikciu, s. 8). Dôkladný výklad tejto základnej idey masarykovského Československa by istotne napomohol porozumeniu širších vzťahov a súvislostí.

Na problém nejasného používania pojmov narazíme tiež v úvode práce a v prvej kapitole v súvislostiach s pojmom "slovenský mýtus". Doktorandka argumentuje týmto pojmom ako niečím samozrejým a nespochybniteľným vzhľadom k výstave a katalógu/zborníku Slovenskej národnej galérie v Bratislave (2005-6), niekedy hovorí o tzv. slovenskom mýte alebo dáva výraz do úvodzoviek alebo kurzívy. Tento pojem je používaný ďalej v práci bez kritickej reflexie, hoci v katalógu/zborníku k výstave *Slovenský mýtus* je viacero štúdií ozrejmujúcich tento pojem, jeho ambivalentnosť aj jeho rozličné chápanie napríklad Jánom

Abelovským a Aurelom Hrabušickým, s ktorými mohla doktorandka polemizovať. Aby sa vyhla významovým nejasnostiam, mohla tiež pojem mýtus nahradiť pojmom konštrukt, aby bolo jasné, že sa jedná o konštruovanie, resp. dekonštruovanie či už národnej identity alebo esenciálnej slovenskosti. Takisto by bolo vhodnejšie hovoriť o mýtizačných a demýtizačných procesoch v dejinách umenia na Slovensku, a nie o slovenskom mýte ako "pejoratívnom pojme" (J. Abelovský-K. Bajcurová: *Výtvarná moderna Slovenska*, 1997) na s. 10. Isté zjednodušenia a krátke spojenia badať aj ďalej v práci. Napriek snahe oprieť výskum o súčasnejšie názory (Said, Piotrowski, Murawska-Muthesius a i.) a prísľub v úvode, že nadviaže na názory/teórie Chmielewskej a Todorovej, je tu teórie pomerne málo. V práci vnímam aj určité disproporcie. Napríklad, keď v kapitole Hegemónia a kontrahegemónia je venovaný značný priestor Gramscimu, avšak ďalej v práci sa už tieto teórie nepoužívajú a necitujú. (Aj tak sa domnievam, že v rámci 1. ČSR nešlo o hegemóniu/nadvládu v pravom slova zmysle, ale o asymetrický vzťah.)

Značná časť práce je venovaná česko-slovenským vzťahom na poli kultúry a tzv. poslovenčovaniu slovenskej kultúry prostredníctvom Čechov, či už to boli akademici, pedagógovia, kunsthistorici alebo múzejníci, zakladatelia inštitúcií, spolkov a časopisov či vydavatelí. Kvočáková vcelku zdarilo vykreslila tieto procesy, skúmajúc na jednej strane otázky štátnej ideológie čechoslovakizmu (aj s jej diskriminačnými aspektmi a českými stereotypmi "slovenskosti") a efekty česko-slovenskej spolupráce (českí pracovníci na Slovensku a pod.). Na druhej strane skúma orientáciu k slovenskému nacionalizmu a k idealizovanej národnej kultúre, často fungujúcej v konzervatívnej a defenzívnych pozíciách. Počnúc koncom 19. storočia a *Československou národopisnou výstavou* (1895) autorka práce podrobne sleduje najmä výstavy (čerpajúc z Marty Filipovej a ďalších autorov, ktorí sa tejto téme už venovali), spolky a časopisy, hoci nikde nezdôvodňuje svoj zámer venovať pozornosť inštitúciám a recepcii umenia a nie umeleckej produkcii. Na tomto mieste však treba zdôrazniť, že práve výstavy a recepcia diela Antona Jaszuscha v rámci kapitoly *Čo je slovenské umenie?* (s. 49-60) napomohla otvoriť kľúčovú otázku národnej identity v celej jej komplexnosti a protirečivosti. Tu sa Kvočákovskej podarilo ukázať, že koncept (národnej) identity je vždy spoločenským a ideologickým konštruktom, ktorý možno nielen re-konštruovať, ale aj lokálne re-interpretovať. Štruktúru práce aj jej argumentáciu by iste posilnilo viac takýchto hĺbkových sond namiesto radenia faktov a mien s krátkymi sumarizáciami, ktoré potom vedú k nedotiahnutosti niektorých myšlienok .

Ako už bolo povedané, hlavným nedostatkom práce je jej metodologická neujasnenosť, chýbajúce vytýčenie základných téz, absencia náčrtu stavu bádania v úvode dizertačnej práce a tiež vyhodnotenie výsledkov výskumu v jej závere. Epilóg zameraný na stručný výpočet publikácií slovenských historikov umenia (vrátane českého Jakuba Pavla) k dejinám slovenského umenia od roku 1945 po súčasnosť nemožno, žiaľ, považovať za zhrnutie problematiky formovania slovenského umenia a dejín umenia v Československu dvadsiatych a tridsiatych rokov 20. storočia. Domnievam sa totiž, že úvod a záver sú veľmi dôležité časti práce, v ktorých je potrebné jasne špecifikovať nielen to, o čom bude práca pojednávať, ale

najmä to, akými metódami sa chceme k výsledkom dopracovať. Prístupov či uhlov pohľadu je mnoho a vhodný výber vždy umožňuje nielen dobrú artikuláciu problematiky, ale často aj posuny v myslení v danej oblasti.

Štruktúra argumentácie je uspokojivá, sú tu však isté nedostatky. Samotný výklad je zrozumiteľný, názvy kapitol však nie sú vždy dostatočne obsahovo naplnené. Niektoré časti naznačujú názvom, že pôjde o hlbšiu polemiku, avšak často ide iba o konštatácie za pomoci citovaných pasáží.

Formálna úroveň je vcelku na dobrej úrovni až na viaceré gramatické chyby. Už v názve práce je gramatická chyba v slove idei (správne idey). Ďalšie gramatické chyby sú na s. 8, 13, 14, 26, 28, 29 a 82 (Pavol Sochoň namiesto Socháň), 30 (Agusta namiesto Augusta), nesprávne poznámkovanie (poznámky 131, 132), s. 41 (pričinili sa na tvorbe kánonu?), výrazy ako šérovať či detegovat a pod. Rôzne chyby sú aj v bibliografii.

Práca s prameňmi a materiálmi je korektná, chýba však vyhodnocovanie a odôvodňovanie vybraných materiálov (textových i obrazových). Grafická úprava práce mohla byť prepracovanejšia a esteticejšia. Ak by boli ilustrácie v texte a nie na konci práce, istotne by to práci prospelo.

Vlastný prínos možno vidieť v snahe doplniť existujúce poznatky k uvedenej téme a v podrobnom skúmaní problematiky cez literatúru o umení (obzvlášť periodiká) v prvej polovici 20. storočia.

IV. Dotazy k obhajobe

a) je koncept "národného umenia" dnes relevantný? Je možné písať ne-národné dejiny umenia? Poznate iné, súčasné výklady umenia, ktoré nejakým spôsobom prehodnocujú alebo negujú tento koncept?

b) vysvetlite vzťahy dvoch humanitných disciplín: dejín umenia a etnografie

c) vysvetlite (vám známe) súčasné teórie modernizmov/modernít, prostredníctvom ktorých je možný diametrálne odlišný prístup k lokálnemu/regionálnemu umeniu (typu Slovensko) ako to vidíme u slovenských historikov umenia (Abelovský, Bajcurová, Hrabušický, Kusá, etc.)

V. Záver

Práca spĺňa požiadavky kladené na tento typ práce, odporúčam ju o obhajobe a predbežne ju klasifikujem ako "prospela".

doc. Mária Orišková, Dr. phil.

30. 08. 2020